

MISIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE OBSERVARE A ALEGERILOR Republica Moldova – Alegerile prezidențiale, Turul Doi de Scrutin, 3 noiembrie 2024

DECLARAȚIA PRIVIND CONSTATĂRILE ȘI CONCLUZIILE PRELIMINARE

CONCLUZII PRELIMINARE

Al doilea tur al alegerilor prezidențiale din 3 noiembrie a fost administrat în mod eficient și profesionist și a oferit alegătorilor o alegere între opțiuni politice autentice. Candidații au putut să-și desfășoare campania electorală liber, însă campania calmă de zece zile a fost marcată de o creștere a retoricii negative din întregul spectru politic îndreptată spre ambii concurenți electorali, deseori răspândită pe rețelele sociale. Dificultățile create de interferența străină și schemele de cumpărare a voturilor au continuat să se răsfrângă asupra campaniei pentru turul doi de scrutin. Președinta în exercițiu a continuat să beneficieze de utilizarea abuzivă a resurselor administrative, cu toate că aceasta a fost în mod considerabil mai puțin răspândită decât în primul tur de scrutin, precum și de acoperirea mediatică neechilibrată. Acest fapt nu a asigurat condiții egale pentru ambii concurenți electorali. Aplicarea reglementărilor generale ale campaniei electorale scurtei perioade pentru turul doi de scrutin a rezultat în prevederi și ambiguități contradictorii, limitând eficiența soluțiilor legale și oportunităților de desfășurare a campaniei electorale. Mai mult decât atât, cerințele de raportare financiară excesiv de împovărătoare, precum și informarea limitată au afectat transparența finanțelor campaniei pentru turul doi de scrutin. Ziua alegerilor a fost în general calmă și bine organizată, iar procesul de votare a fost evaluat în cea mai mare parte pozitiv de observatorii Misiunii, cu observarea a câtorva probleme procedurale. Numărarea voturilor și centralizarea rezultatelor au fost evaluate pozitiv per ansamblu.

Cele două tururi ale alegerilor prezidențiale și referendumul constituțional din 2024 au avut loc într-un context în care guvernul s-a confruntat cu amenințări la adresa securității naționale, rezultate din războiul provocat de invazia Federației Ruse în Ucraina. Organele de drept, numeroși actori internaționali și societatea civilă au proclamat că Moldova este ținta unui război hibrid în desfășurare, direcționat din străinătate, ce include diverse forme de interferență manipulativă pentru a destabiliza țara, finanțare ilicită a actorilor politici, campanii de dezinformare și atacuri cibernetice.

Rezultatele primului tur de scrutin au fost stabilite de Comisia Electorală Centrală (CEC) în 23 octombrie. Cei doi candidați care au primit cel mai mare număr de voturi, președinta Maia Sandu și Alexandr Stoianoglo, au trecut în turul doi de scrutin. Al doilea tur de scrutin s-a desfășurat în toila investigațiilor continue asupra interferenței din străinătate și schemelor de cumpărare a voturilor menite să influențeze rezultatele primului tur al alegerilor prezidențiale și referendumului. Aceste investigații au inclus rețineri, percheziții la sedii, capturarea de materiale și aplicarea amenzilor. Potrivit organelor de drept, numărul persoanelor implicate ar putea depăși 300.000, iar “sumele de bani alocate coruperii electorale din ultimii doi ani ar putea ajunge la sute de milioane de dolari”.

Administrația electorală a centralizat rezultatele primului tur al alegerilor prezidențiale și referendumului în mod eficient, respectând termenele legale. Rezultatele primului tur de scrutin în baza proceselor-verbale originale ale birourilor secțiilor de votare (BESV) au fost publicate în data de 23 octombrie. Pagina web CEC cu rezultatele preliminare a afișat doar numărul total de voturi valide divizate pe opțiunile referendumului și nu a făcut referire la numărul total de participanți. În 25 octombrie, CEC a adoptat și a înaintat spre validare procesul-verbal cu privire la rezultatele votării la referendum Curții Constituționale. În 31 octombrie, Curtea Constituțională a examinat procesul-verbal cu privire la rezultate și contestațiile aferente și solicitările pentru renumărare. Instanța a

validat referendumul interpretând legea pentru a permite stabilirea rezultatelor pe baza voturilor valide exprimate.

Alegerile prezidențiale s-au desfășurat conform prevederilor Codului Electoral din 2022, care, în ciuda amendamentelor frecvente, oferă o bază adecvată pentru desfășurarea unor alegeri democratice. Cu toate acestea, aplicarea reglementărilor generale ale campaniei electorale scurte perioade celui de-al doilea tur de scrutin rezultă în prevederi și ambiguități contradictorii, în pofida recomandării anterioare propuse de ODIHR în această privință. Începutul campaniei electorale pentru al doilea tur al alegerilor nu este în conformitate cu termenele limită pentru centralizarea rezultatelor și soluționarea litigiilor, fapt ce subminează eficiența soluțiilor legale și limitează oportunitățile desfășurării campaniei electorale.

Al doilea tur de scrutin a fost administrat de aceeași structură electorală cu trei niveluri, cu o componentă preponderent neschimbată. Pregătirile electorale făcute de CEC și Consiliile Electorale de Circumscripție (CECE) pentru al doilea tur al alegerilor au fost eficiente și profesioniste, iar administrația electorală a respectat termenele legale. CEC a continuat să-și exercite activitatea într-o manieră colegială și transparentă. Toate ședințele CEC au fost anunțate din timp, au fost deschise pentru observatori și mass-media și au fost transmise în direct.

Alegerile prezidențiale le-au oferit alegătorilor posibilitatea de a alege între opțiuni politice autentice și, la fel ca în primul tur al campaniei, concurenții au putut să-și desfășoare campania electorală liber cu respectarea libertăților fundamentale de adunare și expresie. Cu toate acestea, interferența din străinătate, inclusiv oferirea de stimulente financiare ilegale pentru a influența alegătorii, care a afectat primul tur electoral, a continuat să aibă efect în perioada premergătoare celui de-al doilea tur de scrutin. Potrivit autorităților moldovenești și mai multor interlocutori, această interferență străină vine preponderent din Federația Rusă și din partea forțelor politice proruse. Organele de drept au intensificat acțiunile de investigație și au publicat actualizări frecvente asupra noilor constatări ce documentau amploarea unor asemenea eforturi manipulative. Autoritățile au lansat și o campanie de informare publică îndemnând cetățenii să nu-și vândă voturile. Discursul general al campaniei a înregistrat o creștere semnificativă a retoricii negative îndreptată spre ambii concurenți electorali de la o varietate de actori politici, deseori răspândită pe rețelele sociale, incluzând și limbaj discriminatoriu și intolerant. Utilizarea abuzivă a resurselor administrative în favoarea președintei în exercițiu a fost considerabil mai puțin răspândită, dar încă prezentă în al doilea tur de scrutin.

Legea nu reglementează în mod explicit finanțarea campaniei pentru al doilea tur de scrutin. Candidații din al doilea tur al alegerilor au putut să-și reia activitățile financiare aferente campaniei electorale în data de 24 octombrie, după reactivarea conturilor campaniei. Înainte de turul doi de scrutin, concurenții trebuie să depună un raport interimar cu privire la finanțarea campaniei ce reflectă doar trei zile de campanie electorală, în timp ce al doilea raport interimar trebuie depus în ziua următoare a turului doi de scrutin. Ambii candidați au depus primul raport interimar, dar rezultatele verificării acestuia nu au fost publicate înainte de turul doi de scrutin. Lipsa cerințelor de raportare ajustate scurtei campanii electorale a turului doi de scrutin a creat condiții excesiv de grele pentru cei doi concurenți electorali și, în combinație cu informația limitată disponibilă alegătorilor, a afectat transparența finanțărilor campaniei pentru turul doi al alegerilor.

Majoritatea alegătorilor a primit suficientă informație pentru a face o alegere informată, inclusiv prin intermediul unei dezbateri între cei doi candidați. Aceleași reguli și reglementări CEC cu privire la acoperirea mediatică ca și în primul tur de scrutin au fost aplicate în turul doi de scrutin, iar candidaților li s-a oferit acces la timp de emisie gratuit și plătit în condiții egale. Radiodifuzorul public a oferit mai multă acoperire mediatică celor doi candidați în turul doi de scrutin, deși un mare segment din acoperirea la radio a fost dedicat activității guvernului fără o analiză critică. Monitorizarea mass-mediei a Misiunii ODIHR a reflectat faptul că deși majoritatea posturilor TV monitorizate au dedicat

în mod echitabil cantități egale de timp în cadrul emisiunilor de știri ambilor candidați, a existat o părtinire în favoarea președintei în exercițiu la toate cele patru canale TV monitorizate. Acoperirea mediatică a Doamnei Sandu a fost făcută aproape în mod exclusiv pozitiv sau neutru, iar acoperirea negativă cu privire la campania sa electorală a fost neînsemnată. În același timp, acoperirea mediatică a candidaturii Domnului Stoianoglo a fost făcută într-o manieră mai critică, inclusiv printr-o acoperire mai puțin pozitivă și uneori negativă în cadrul programelor editoriale.

CECE din teritoriu au recepționat zece sesizări cu privire la ziua alegerilor din primul tur. În unele cazuri, lipsa înregistrării sesizărilor de către CECE sau secțiile de votare a împiedicat accesul reclamanților la examinare judiciară. În ceea ce privește rezultatele, a existat o sesizare invocând renumărarea rezultatelor referendumului de la secțiile de votare din străinătate, care a fost respinsă de CEC drept nefondată și respinsă de Curtea Constituțională la verificarea rezultatelor. Un recurs cu privire la stabilirea de către CEC a rezultatelor primului tur al alegerilor prezidențiale a fost respins întrucât problemele campaniei electorale și din ziua alegerilor din cadrul apelului au depășit domeniul de decizie al CEC cu privire la rezultate, făcând loc de întrebări despre modalitatea în care pot fi contestate rezultatele în baza unor asemenea probleme. CEC a demonstrat părtinire în gestionarea singurei sesizări depuse cu privire la campania pentru al doilea tur de scrutin, pe care a considerat-o inadmisibilă în ciuda unei decizii anterioare contrare pe o cauză similară. După ziua alegerilor din primul tur, poliția și Centrul Național Anticorupție au anunțat că circa 350 de persoane fizice au fost sancționate pentru primirea de mită electorală.

Ziua alegerilor a fost calmă și ordonată. Procesul de deschidere și cel de votare au fost evaluate pozitiv în aproape toate secțiile de votare observate, cu procedurile stabilite respectate în mare măsură. Secretul votului nu a fost întotdeauna asigurat, în principal, din cauza amenajării secțiilor de votare și poziționării camerelor video. Observatorii Misiunii au raportat ținerea evidenței alegătorilor de persoane din afara BESV în 7% din secțiile de votare observate, ceea ce este îngrijorător. Majoritatea secțiilor de votare vizitate nu au fost adaptate pentru persoanele cu dizabilități. Numărarea voturilor a fost evaluată pozitiv la 62 din cele 69 secții de votare observate, iar evaluările negative s-au datorat lipsei de conformitate cu procedurile prescise și erorilor procedurale. Unii observatori ai Misiunii ODIHR au descris procesul de numărare a voturilor drept unul grăbit. Centralizarea a fost observată în toate cele 36 CECE pentru votul în țară și a fost evaluată pozitiv în 33 din ele.

CONSTATĂRI PRELIMINARE

Cadrul și Evoluțiile Ulterioare Primului Tur de Scrutin

În data de 20 octombrie, în Moldova a avut loc primul tur al alegerilor prezidențiale, în mod simultan cu un referendum constituțional, care a urmărit afirmarea parcursului european al țării. Ambele au fost desfășurate într-un context în care guvernul s-a confruntat cu amenințări la adresa securității naționale, rezultate din războiul provocat de invazia Federației Ruse în Ucraina ¹ și în toiul îngrijorărilor privind cumpărarea voturilor, dezinformare și alte forme de intereferență internă și străină. Impactul acestora asupra integrității electorale a fost denunțat pe larg de mai mulți actori internaționali, societatea civilă și mass-media, precum și de însăși președinta în exercițiu.² Decizia

¹ Aceasta este numită “Războiul de agresiune de mare amploare al Federației Ruse împotriva Ucrainei” de PE și APCE în rezoluțiile lor respective. A se vedea de exemplu PE [2024/2526/RSP](#) și APCE [2506/2023](#) și [2285/2024](#). A se vedea de asemenea limbajul AP OSCE de la adoptarea [Declarației din 2022 de la Birmingham](#)).

² În cadrul unei [declarații în direct](#), imediat după ora 01.00 în noaptea alegerilor, Doamna Sandu a spus: „Moldova s-a confruntat astăzi și în ultimele luni cu un atac fără precedent asupra libertății și democrației. Grupări criminale, împreună cu forțe străine ostile intereselor noastre, au atacat țara cu zeci de milioane de euro, minciuni și propagandă, cu cele mai mizerabile mijloace pentru a duce cetățenii și țara noastră într-o zonă de incertitudine și instabilitate”.

de a desfășura concomitent alegerile prezidențiale și referendumul a fost criticată de spectrul politic, însoțită de acuzații că ar fi fost luată pentru a favoriza campania de realegere a președintei în exercițiu, iar la primul tur de scrutin a fost observată utilizarea abuzivă a resurselor administrative.³

Prezența la vot la alegerile prezidențiale a fost de 51.68%, iar la referendum de 50.72%. Conform procesului-verbal cu privire la rezultatele primului tur de scrutin adoptat de Comisia Electorală Centrală (CEC) pe 23 octombrie, niciunul dintre cei 11 candidați la funcția de președinte nu a primit mai mult de 50% din voturi, necesare pentru a asigura victoria primului tur al alegerilor.⁴ În 23 octombrie, CEC a decis desfășurarea celui de-al doilea tur de scrutin în 3 noiembrie între cei doi candidați cu cel mai mare număr de voturi: președinta în exercițiu Maia Sandu, desemnată de Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), care a obținut 42.49%, și Alexandr Stoianoglo, desemnat de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), care a obținut 25.95%.

Perioada premergătoare celui de-al doilea tur de scrutin a fost marcată de continuarea investigațiilor asupra interferenței din străinătate și schemelor de cumpărare a voturilor pentru a influența rezultatele alegerilor și referendumului, inclusiv percheziții la sedii, rețineri ale persoanelor fizice, capturarea de materiale și aplicarea amenzilor.⁵ Organele de drept au estimat că numărul persoanelor fizice implicate ar putea depăși 300.000 și că „sume de bani alocate coruperii electorale din ultimii doi ani ar putea ajunge la sute de milioane de dolari”.⁶

Stabilirea rezultatelor

Administrația electorală a desfășurat centralizarea rezultatelor primului tur al alegerilor prezidențiale și referendumului în mod eficient și respectând termenele legale. Rezultatele preliminare compilate din datele recepționate electronic prin Sistemul Informațional Automatizat de Stat "Alegeri" (SIASA) de la fiecare birou al secțiilor de votare (BESV) au fost publicate pe pagina web a CEC în noaptea alegerilor la scurt timp după orele 22.00, contribuind la transparență. Rezultatele primului tur de scrutin în baza proceselor verbale originale semnate de fiecare BESV au fost publicate pentru alegerile prezidențiale în 23 octombrie, împreună cu tabelele cu rezultatele de la secțiile de votare precum și copiile scanate ale proceselor-verbale de la toate BESV-urile. În 29 octombrie Serviciul Tehnologie Informației și Securitate Cibernetică a anunțat despre faptul că a contracarat cu succes atacuri cibernetice sistematice împotriva infrastructurii electorale, culminând cu ziua primului tur al alegerilor, cu implicarea a circa 168.000 de servere și pornind din Federația Rusă.

În 25 octombrie, CEC a adoptat procesul-verbal cu numerele agregate de participanți și voturi exprimate pentru fiecare opțiune a referendumului și l-a înaintat, împreună cu raportul cu privire la

³ A se vedea [Declarația](#) privind constatările și concluziile preliminare pentru primul tur al alegerilor prezidențiale și referendum în ceea ce privește cazurile de utilizare abuzivă a resurselor administrative observate și raportate, precum și critica referitoare la desfășurarea simultană a referendumului și alegerilor din partea diferitor actori, inclusiv a vocilor proeuropene, precum și a unor membri ai societății civile și mediului academic

⁴ Dacă niciun candidat la funcția de președinte nu obține numărul necesar de voturi în primul tur de scrutin, adică mai mult de jumătate din numărul de alegători care au participat, un al doilea tur de scrutin are loc la două săptămâni de la data primului tur de scrutin, între primii doi candidați cu cel mai mare număr de voturi acumulat. Al doilea tur de scrutin este valid dacă participă cel puțin o cincime din alegătorii din listele electorale.

⁵ Aceasta include șase cazuri inițiate de [Procuratura Anticorupție](#): “în ceea ce privește finanțarea ilegală a partidelor politice/campaniilor electorale și coruperea alegătorilor de către gruparea criminală Șor”. Capacitățile de aplicare a legii au inclus percheziții la mai multe persoane fizice în [Cimișlia și Comrat](#), și [Ungheni](#), și [detenții preventive](#) pentru câteva persoane fizice suspectate de corupere electorală. În plus, în data de 1 noiembrie [Centrul Național Anticorupție](#) a declarat că a aplicat amenzi în valoare de peste 3.5 milioane MDL (180.000 Euro) pentru mituire electorală. În data de 26 octombrie, Poliția Națională a declarat că a înregistrat 489 de raportări ale cazurilor de corupere pasivă și a înaintat 262 dintre ele Centrului Național Anticorupție spre examinare.

⁶ A se vedea [Declarația](#) Poliției Naționale din 26 octombrie.

desfășurarea referendumului, Curții Constituționale spre validare.⁷ În conformitate cu legea, CEC a adoptat procesul-verbal cu privire la rezultatele referendumului, dar nu a anunțat decizia referendumului.⁸ Pagina web a CEC cu rezultatele preliminare a afișat doar numărul total de voturi valide divizate pe opțiunile referendumului și nu a făcut referire la numărul total de participanți.⁹ CEC a informat Misiunea ODIHR că, deși numărul de alegători care au participat la referendum este egal cu numărul de buletine găsite în urna de vot, s-a interpretat în temeiul anumitor prevederi ale Codului Electoral că rezultatele referendumului ar trebui calculate în baza buletinelor de vot valide, și nu în baza voturilor exprimate. În 31 octombrie Curtea Constituțională a examinat procesul-verbal cu privire la rezultate și recursurile aferente și solicitările pentru renumărare. Curtea a validat referendumul, interpretând legea pentru a permite stabilirea rezultatelor pe baza voturilor valide exprimate.¹⁰

Cadrul Legal

Alegerile prezidențiale s-au desfășurat conform prevederilor Codului Electoral din 2022, care, în ciuda amendamentelor frecvente, oferă o bază adecvată pentru desfășurarea unor alegeri democratice. Cu toate acestea, aplicarea reglementărilor generale ale campaniei scurtei perioade a turului doi de scrutin rezultă în prevederi și ambiguități contradictorii, în pofida recomandării propuse anterior de ODIHR în acest sens.¹¹ Începutul campaniei electorale pentru al doilea tur al alegerilor nu este în conformitate cu termenele limită pentru soluționarea litigiilor și centralizarea rezultatelor primului tur de scrutin, fapt ce subminează eficiența soluțiilor legale și limitează oportunitățile desfășurării campaniei electorale. Alte termene legale care nu se armonizează includ acelea cu privire la organizarea evenimentelor electorale și cerințele finanțării campaniei, ceea ce limitează implementarea efectivă a unor reguli și afectează oportunitățile de desfășurare a campaniei electorale pentru candidați.¹² Aplicarea regulilor cu privire la timpul de emisie gratuit și plătit și a plafonului donațiilor pentru campanie și cheltuielile pentru al doilea tur de scrutin este ambiguă, iar Consiliul Audiovizual și CEC nu au emis decizii pentru a clarifica aplicabilitatea acestora. Cerința prezenței la vot pentru al doilea vot de scrutin introdusă în prevederile Codului Electoral din 2022 a fost criticată de ODIHR și Comisia de la Veneția pentru potențialul de a rezulta în alegeri repetate eșuate.¹³

⁷ [Procesul-verbal](#) CEC cu privire la centralizarea rezultatelor pentru referendum, precum și tabelul ce conține [date dezagregate](#), indică faptul că 1.531.392 de alegători au participat la referendum; dintre aceștia, 749.719 au votat în favoarea propunerii referendumului, iar 739.155 au votat împotriva; 42.518 de buletine au fost nevalide. [Pagina web CEC cu rezultatele preliminare](#) a arătat un număr de 1.488.874 de voturi valide și a indicat faptul că 50.35% din voturi au fost în favoarea opțiunii „da”.

⁸ Articolul 27 din Codul Electoral.

⁹ Conform Art. 208 (1) al Codului Electoral – “[o] hotărâre se consideră adoptată prin referendum republican dacă a obținut [sprijinul] majorității alegătorilor care au participat la referendum”.

¹⁰ [Decizia Curții Constituționale 24](#) din 31 Octombrie, paragrafele 34 și 2 din dispozitiv. Opiniile separate ale lui Sergiu Țurcan și Vladimir Țurcan nu au fost publicate încă.

¹¹ În paragraful 25 al [Documentului din 1999 de la Istanbul](#), Statele participante OSCE au convenit să “urmeze cu promptitudine evaluarea electorală și recomandările ODIHR.” Paragraful 58 al [Listei de Verificare a Statului de Drept](#) a Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei prevede că „[legea] trebuie.... formulată cu suficientă precizie și claritate pentru a permite subiecților de drept să-și reglementeze conduita în conformitate cu aceasta.”

¹² Articolul 146 (4) al Codului Electoral prevede că al doilea tur de scrutin pentru alegeri are loc la două săptămâni de la data primului tur de scrutin. Termenul limită nu este în conformitate cu termenele limită ale centralizării rezultatelor votării conform Articolelor 81,82 și 85, ce pun la dispoziția BESC și CECE 18 și, respectiv 48 de ore pentru a centraliza și transfera rezultatele, și cinci zile la dispoziția CEC pentru a centraliza rezultatele finale. Luând în considerare termenele limită de trei zile pentru soluționarea litigiilor electorale, campania pentru turul doi de scrutin începe înainte ca asemenea litigii să fie soluționate.

¹³ A se vedea paragraful 121 al [Opinie Comune](#) ODIHR și Comisiei de la Veneția cu privire la proiectul Codului Electoral. A se vedea, de asemenea, paragraful 247 al [Raportului](#) din 2020 al Comisiei de la Veneția cu privire la Legea Electorală și Administrația Electorală în Europa, care subliniază potențialul impactul negativ al cerințelor prezenței la vot în absența “unui registru de alegători absolut precis”.

Administrarea Alegerilor

Al doilea tur al alegerilor prezidențiale a fost gestionat de aceeași structură a administrației electorale, cu o componență preponderent neschimbată, cu excepția unor înlocuiri la nivel de BESV.¹⁴ În primul tur de scrutin, BESV-urile care administrau votul din străinătate s-au confruntat cu dificultăți în gestionarea eficientă a fluxului de alegători, care au trebuit să fie adăugați manual la listele electorale suplimentare. În baza acestei experiențe, CEC a decis să suplimenteze numărul operatorilor SAISE responsabili de identificarea alegătorilor la unele secții de votare de peste hotarele țării pentru a îmbunătăți eficiența procesului.¹⁵

CEC a desfășurat șapte ședințe în care a anunțat rezultatele alegerilor și referendumului din 20 octombrie și turului doi de scrutin, a acreditat observatori, a examinat sesizări și a revizuit rezultatele supravegherii finanțării campaniei. CEC a continuat să-și exercite activitatea într-o manieră colegială și transparentă. Toate ședințele au fost anunțate din timp, deschise pentru observatori și mass-media și transmise în direct. Înregistrările ședințelor au rămas online, și, în conformitate cu propriile reglementări, CEC și-a publicat deciziile în termen de 24 de ore. Observatorii ODIHR au observat faptul că CECE erau bine echipate și dispuneau de resursele corespunzătoare.

Pregătirile făcute de CEC și CECE pentru turul doi de scrutin au fost eficiente și profesionale și au respectat termenele legale. Între cele două tururi de scrutin, Centrul CEC pentru Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) nu a desfășurat sesiuni de instruire în persoană pentru membrii BESV, dar a identificat o necesitate suplimentară de instruire a operatorilor SAISE proaspăt recrutați din afara țării, ce a fost desfășurată cu o zi înainte de alegeri. În mod constructiv, CEC a continuat programul de educare a alegătorilor între tururi și a distribuit noi materiale cu privire la procedurile de votare, inclusiv materiale dedicate studenților și alegătorilor pentru prima dată la vot. Ministerul Afacerilor Externe a postat un anunț public cu privire la schimbările de adresă a 11 secții de votare din străinătate.

CEC a dispus tipărirea aceluiași număr de buletine de vot ca și pentru primul tur de scrutin, inclusiv în aceleași cinci limbi minoritare.¹⁶ Întrucât nu există o cerință legală de a actualiza listele electorale între tururi, acestea nu au fost disponibile pentru examinarea publică, fiind utilizate aceleași liste electorale tipărite pentru primul tur de scrutin.¹⁷ Cu toate acestea, Registrul de Stat al Alegătorilor este actualizat în mod continuu, astfel alegătorii care au împlinit 18 ani între cele două tururi de scrutin și alegătorii care și-au schimbat adresa de domiciliu pot fi adăugați în listele suplimentare în ziua alegerilor. Deși decesele raportate autorităților sunt reflectate în Registrul de Stat al Populației, și prin urmare în Registrul de Stat al Alegătorilor, din moment ce listele de alegători nu sunt actualizate pentru turul doi de scrutin, aceste actualizări nu pot fi reflectate.

Alegătorii au putut vota la o altă secție de votare decât cea la care au fost arondați dacă au solicitat

¹⁴ Cele mai multe înlocuiri în funcție au avut loc în urma demisiilor. În data de 26 octombrie CECE 36 a demis doi membri ai unui BESV din Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia după primirea probelor de asumare a dreptului de vot în locul altei persoane și încălcări ale secretului votului în timpul votării cu urna mobilă la o casă pentru bătrâni. În data de 1 noiembrie, CEC a anunțat că alți membri BESV supuși investigațiilor poliției pentru corupere electorală au fost înlocuiți.

¹⁵ SAISE pune la dispoziție verificarea electronică a buletinelor de identitate ale alegătorilor în raport cu Registrul de Stat al Alegătorilor în vederea asigurării protecției împotriva votului multiplu.

¹⁶ Buletinele de vot pentru BESV din afara țării au fost tipărite imediat după ce CEC a anunțat turul doi de scrutin. Alegătorii care au optat pentru votul prin corespondență au utilizat buletine care, luându-se în calcul eventualitatea unui al doilea tur al alegerilor, fuseseră deja trimise înainte de primul tur de scrutin și includeau totuși cei 11 candidați înregistrați. În 1 noiembrie, CEC a decis tipărirea buletinelor suplimentare pentru un BESV din Chișinău, unde numeroși studenți urmau să voteze pe listele electorale suplimentare. Cele cinci limbi minoritare sunt rusă, ucraineană, romani, bulgară și găgăuză.

¹⁷ Listele alegătorilor tipărite pentru primul tur de scrutin au avut o coloană separată pentru semnătură în eventualitatea unui al doilea tur de scrutin.

certificate pentru drept de vot în absență până în 2 noiembrie inclusiv. Alegătorii eligibili să voteze cu urna mobilă au trebuit să solicite acest lucru până la data aceluiași termen limită, indiferent dacă au fost înregistrați pentru votul cu urna mobilă în primul tur de scrutin.¹⁸ Misiunea ODIHR a observat că nu toate BESV-urile vizitate erau deschise în timpul orelor de muncă: acest lucru a limitat oportunitatea alegătorilor de a solicita un certificat pentru drept de vot în absență sau urna mobilă.

Observatorii naționali și internaționali au putut solicita acreditare între tururi și CEC a mai acreditat în cadrul unui proces incluziv 342 de observatori de la două organizații naționale și șase organizații internaționale. Pentru trei potențiali observatori ai Misiunii ODIHR a fost refuzată intrarea în țară de poliția moldovenească de frontieră, precum și acreditarea de către CEC. Potrivit CEC, decizia sa a fost luată în baza avizelor de la verificările desfășurate de Serviciul de Inteligență și Securitate.

Mediul campaniei electorale

Campania electorală a început oficial în data de 23 octombrie și a luat sfârșit în data de 1 noiembrie. Codul Electoral nu conține prevederi separate pentru campania electorală specifică turului doi de scrutin, iar reglementarea activităților campaniei electorale a rămas aplicabilă.

Alegerile prezidențiale au oferit alegătorilor posibilitatea de a alege între opțiuni politice autentice și, la fel ca și în primul tur de scrutin, concurenții electorali au putut să-și desfășoare campania electorală liber, cu respectarea libertăților fundamentale de adunare și expresie. Cu toate acestea, interferența de peste hotare, inclusiv oferirea de stimulente financiare ilegale pentru a influența alegătorii, ce au afectat campania electorală a primului tur de scrutin au continuat să aibă efect în perioada premergătoare celui de-al doilea tur de scrutin. Îngrijorările cu privire la impactul acestor activități ilicite au fost scoase în evidență în mesajele electorale ale Doamnei Sandu făcând apel la alegători să nu-și vândă voturile.¹⁹ Potrivit autorităților moldovenești și mai multor interlocutori, această interferență străină vine preponderent din Federația Rusă și din partea forțelor politice proruse.²⁰

Organele de drept au intensificat acțiunile de investigație și au publicat frecvente actualizări asupra noilor constatări, documentând amploarea rețelei ierarhice direcționate din străinătate cu scopul de a influența rezultatele alegerilor și referendumului. Autoritățile au declarat că rețeaua includea 130 de lideri în teritoriul țării, aproape 2000 de angajați la secțiile de votare, peste 50.000 de activiști și peste 80.000 de oameni care au primit între 800 și 1500 MDL pentru a vota conform instrucțiunilor,²¹ stimulentele financiare transferate prin contul băncii rusești Promsvyazbank sunt estimate la 15 milioane USD în luna septembrie și 24 milioane USD în luna octombrie.²² Înainte de turul doi de scrutin, Poliția Națională s-a implicat în cadrul unei campanii de informare publică pe cale telefonică, prin SMS-uri, rețele sociale, precum și afișe pe transportul public și supermarket-uri îndemnând

¹⁸ Prevederile Codului Electoral pentru aplicarea votului cu urna mobilă include două termene limită – până la orele 14.00 în ziua de dinaintea alegerilor, sau până la orele 14.00 în ziua alegerilor, dar cu condiția prezentării unui certificat medical.

¹⁹ Într-un [video](#) din 24 octombrie postat pe Facebook, Doamna Sandu a spus că „Dacă justiția nu se trezește în ultimul ceas și închide ochii la vânzarea țării, Moldova pentru decenii va fi în pericol. Moldovenii merită să decidă viitorul țării fără furt. Doar votul tău poate salva țara”.

²⁰ În data de 3 octombrie, Procuratura Anticorupție, în cooperare cu Inspectoratul Național de Investigații, [a anunțat](#) despre capturarea materialelor ce aparțin “oamenilor afiliați organizației criminale conduse de Ilan Șor ... formate din persoane localizate pe teritoriul Federației Ruse”, și a descris o schemă ierarhică care includea “deschiderea conturilor la banca comercială (rusească) PromsvyazyBank” în scopul recepționării stimulentele financiare pentru a influența rezultatele alegerilor și referendumului.

²¹ A se vedea [declarația](#) Poliției Naționale din 26 octombrie. Poliția Națională a publicat un video care documentează acțiunile rețelelor criminale afiliate cu Ilan Șor pentru “a răsturna alegerile [și] a ataca democrația și statul de drept”.

²² A se vedea [declarația](#) Procuraturii Anticorupție din 3 octombrie. A se vedea, de asemenea, [video-ul](#) Poliției Naționale disponibil [aici](#).

alegătorii să nu-și vândă voturile, reamintindu-le că contravenienții primesc o amendă de 37.500 MDL (1900 Euro).

Per ansamblu, activitățile de campanie ale candidaților la funcția de președinte au fost modeste, cu foarte puține evenimente electorale și în mare concentrate pe mobilizarea locală a alegătorilor, inclusiv cu corturi publice și distribuirea materialelor electorale din ușă în ușă. Mesajele electorale au variat semnificativ de la primul tur de scrutin, Doamna Sandu trecând la atacuri personale față de integritatea Domnului Stoianoglo în timp ce încuraja susținătorii să aducă la secțiile de votare alegători care s-au abținut în primul tur de scrutin, iar Domnul Stoianoglo contestând realizările guvernului în timp ce urmărea să atragă un electorat mai larg.²³

Discursul general al campaniei electorale a cunoscut o creștere semnificativă a retoricii negative de la o varietate de actori pe plan politic. S-a observat o majorare a materialelor electorale negative în care suporterii PAS și membrii partidului au făcut acuzații compromițătoare împotriva Domnului Stoianoglo.²⁴ La rândul lor, membrii PSRM au făcut comentarii defăimătoare la adresa Doamnei Sandu.²⁵ Misiunea ODIHR a observat, de asemenea, cazuri de limbaj intolerant, deseori răspândit pe rețelele sociale, din partea candidaților la funcția de președinte din primul tur de scrutin împotriva Doamnei Sandu,²⁶ precum și un limbaj discriminatoriu, presupus a fi fost utilizat de susținători PAS,

²³ Doamna Sandu a discreditat parcursul lui Stoianoglo în calitate de fost procuror general și l-a asociat cu oligarhii fugari Ilan Șor și Veaceslav Platon. Cu sloganul „Noi Salvăm Moldova”, campania electorală a Doamnei Sandu a încurajat susținătorii să-i aducă la secțiile de votare pe alegătorii care s-au abținut de la vot în primul tur de scrutin, avertizând despre izolarea Moldovei, inclusiv de pierderea sprijinului financiar al UE, sprijinul pentru infrastructură, și liberalizarea regimului de vize dacă Domnul Stoianoglo vine la putere (a se vedea [site-ul oficial](#)). Domnul Stoianoglo a acuzat-o pe Maia Sandu că ar fi dezbinatoare, spunând că dumneai a subminat drepturile omului și nu a reușit să realizeze reforma în justiție, precum și altele. Într-un [interviu](#) din 25 octombrie, Domnul Stoianoglo a spus: “S-au îmbunătățit drepturile omului? Nu, toate clasificările arată contrariul. Progres în combaterea corupției? Nicidecum – situația este rea. Libertatea presei? Nicidecum – posturile TV sunt închise unul după altul. Toate acestea indică o degradare continuă.” Cu slogane precum „justiție pentru toți” și “Moldova decide”, a urmărit să se poziționeze drept un candidat tehnocrat care ar aspira atât la integrarea europeană, cât și la relațiile cu Rusia.

²⁴ Materialele de propagandă electorală pentru Doamna Sandu observate de Misiunea ODIHR l-au numit pe Domnul Stoianoglo un bărbat „slab” și „controlat”, în timp ce membrii PAS l-au acuzat pe oponentul acesteia de asocieri cu „hoți”, „asasini” și „trădători”. Într-o [postare](#) pe Facebook, vicepreședintele PAS și deputatul Radu Marian a scris: „Dacă candidatul lui Dodon [fost președinte și liderul PSRM Igor Dodon] câștigă, acest lucru înseamnă.....întoarcerea în Moldova a lui [Ilan] Șor, [Veaceslav] Platon și alți indivizi care au jefuit această țară. Cu scheme, bandiți, asasini, intimidarea și suprimarea democrației... Putem cu siguranță evita acest scenariu prin votul pentru Maia Sandu și convingerea cel puțin a unei persoane care nu a votat sau a votat pentru altcineva să facă la fel.” Într-un alt [video](#) de pe Facebook, ministrul Afacerilor Externe Mihai Popșoi a spus: „Domnule ex-procuror general Stoianoglo, cum pot oamenii să aibă parte de dreptate dacă dumneavoastră scoateți basma curată hoții, bandiții și trădătorii? I-ați dat foaie de drum prietenului Platon, l-ați acoperit pe vecinul Șor, l-ați scăpat de dosar pe sponsorul politic Dodon.”

²⁵ În cadrul unei transmisiuni online publicate pe [Facebook](#) în 28 octombrie, liderul PSRM Igor Dodon a spus: “De-a lungul activității mele politice, am participat la peste 20 de campanii electorale diferite, dar, sincer, o campanie atât de murdară ca aceasta nu am mai văzut niciodată. ...Pe parcursul ultimilor patru ani, v-ați permis [Doamna Sandu] să etichetați cetățenii cu termeni ce amintesc de aceia folosiți în Germania Nazistă sau Rusia Bolșevică din 1930...Ori sunteți un Antonescu în varianta feminină [considerat responsabil de Holocaustul din România], ori faceți exact ceea ce au făcut bolșevicii.. ne-ați divizat în buni și răi.....În 30 de ani de independență, societatea nu a fost niciodată atât de divizată.....Problema numărul unu a Moldovei este Maia Sandu...De fiecare dată când Sandu nu poate să realizeze ceva în campania sa electorală, ea dă vina pe război.....Maia nu este europeană, ea este un dictator în fustă....Ea este instabilă psihologic.”

²⁶ Într-o [postare](#) din 24 octombrie, candidatul la funcția de președinte din primul tur de scrutin Domnul Chicu a scris „Trebuie să-i mulțumim Maiei Sandu pentru cel puțin un lucru – învățăm în practică cum au apărut fascismul și nazismul. Noi știm doar în teorie, din istoria lui Hitler și Mussolini”, în timp ce în data de 27 octombrie, candidata din primul tur de scrutin, Doamna Morari a postat pe canalul său de YouTube un [video](#) în care a spus că Maia Sandu „aspiră la un al doilea mandat cu prețul dezbinării, urii, xenofobiei, și chiar nazismului în țara noastră.

cu scopul de a-l ataca pe Domnul Stoianoglo.²⁷ Utilizarea unui asemenea limbaj discriminatoriu a fost condamnat pe scară largă, inclusiv de Doamna Sandu și PAS.²⁸ În timp ce ambii candidați au făcut apel la alți concurenți electorali din primul tur de scrutin pentru susținerea acestora, doar Domnul Stoianoglo a primit o susținere formală.²⁹

Cu mai puțină agitație electorală observată în general, utilizarea abuzivă a resurselor administrative în perioada turului doi de scrutin a fost în mod considerabil mai puțin răspândită și nu a constituit obiectul sesizărilor oficiale, dar totuși prezentă, ceea ce nu este în conformitate cu angajamentele OSCE și bunele practici. Unii membri ai guvernului au continuat să facă în mod activ agitație electorală pentru președinta în exercițiu în timp ce promovau realizările guvernului.³⁰ Interlocutorii Misiunii ODIHR au invocat cazuri de exercitare a presiunii asupra cetățenilor pentru a vota în favoarea Maiei Sandu, precum și raportări de intimidare împotriva supporterilor PSRM.³¹

În timpul campaniei electorale calme de 10 zile, Misiunea ODIHR a observat patru evenimente de campanie, majoritatea pentru Doamna Sandu, la care femeile au fost bine reprezentate în rândul participanților și oratorilor. Deși în timpul primului tur de scrutin a existat puțin limbaj discriminatoriu la adresa Doamnei Sandu în calitatea sa de femeie candidat, în cadrul celui de-al doilea tur de scrutin au existat câteva tentative de a o discredita prin utilizarea unui limbaj

²⁷ În 21 octombrie, mai mulți susținători PAS au postat două video-uri pe rețelele sociale în care a fost utilizat un limbaj xenofob împotriva Domnului Stoianoglo, care este găgăuz de etnie. În primul video, care a fost eliminat încă de atunci, un utilizator a declarat: „Dăm țara pe mâinile unui găgăuz. Dacă s-ar trezi Ștefan cel Mare, ar muri din nou văzând pe cine punem la conducere”. Începând cu 24 octombrie, video-ul a fost vizualizat de mai mult de 500.000 de ori și a primit mai mult de 11.000 de aprecieri. În cel de-al doilea video, un alt utilizator a spus că „Un moldovean nu va vota niciodată pentru un găgăuz. Găgăuz înseamnă un trădător al țării.” Până la 1 noiembrie, acest video a fost vizualizat de peste 339.000 de ori, distribuit de peste 3.300 de ori și a primit peste 6.700 de aprecieri.

²⁸ În data de 22 octombrie, drept răspuns, PAS a publicat o [postare](#) pe Facebook, în timp ce Doamna Sandu a publicat o [postare](#) în data de 24 octombrie. Consiliul pentru Egalitate, o autoritate publică independentă ai cărei membri sunt desemnați de parlament, a emis o [declarație](#) îndemnând „conurenții electorali și susținătorii acestora să utilizeze un discurs public echilibrat și să evite orice formă a discursului de ură, instigare la discriminare sau intoleranță” după cum a făcut și [ombudsman-ul](#). În cadrul unei conferințe de presă din 24 octombrie, poliția [a anunțat](#) că a înregistrat două cazuri de instigare la discriminare. Domnul Chicu a depus o plângere oficială la procuratură, solicitând inițierea unei investigații penale.

²⁹ Din partea [Doamnei Furtună](#). Dumnealui a primit, de asemenea, susținere formală din partea [Partidului Comuniștilor din Republica Moldova](#), în timp ce [Partidul Verde Ecologist](#) a oferit susținere formală Doamnei Maia Sandu. Numeroși candidați și-au îndemnat susținătorii să voteze fie împotriva Doamnei Sandu, fie împotriva Domnului Stoianoglo, în timp ce candidatul de pe locul trei Renato Usatîi a declarat că nu va vota pentru niciunul dintre candidați.

³⁰ Articolul 1 al Codului Electoral definește resursele administrative, în timp ce Articolul 16 specifică persoanele cărora se aplică asemenea prevederi. În data de 23 octombrie, Vice Prim-Ministrul și Ministrul Dezvoltării Economice și Digitalizării, a publicat mai multe postări cu privire la vizitele efectuate la diverse fabrici sau asociații de afaceri (în [23 octombrie](#), [28 octombrie](#) și [29 octombrie](#)) pentru a o susține pe Doamna Sandu. În 24 octombrie, Ministrul Afacerilor Externe [a scris](#) despre activitățile campaniei sale electorale în Basarabeasca, unde a promovat instalarea panourilor solare și construcția turnurilor de apă, îndemnând alegătorii să „salveze Moldova” și să voteze pentru Doamna Sandu. În 30 octombrie, Doamna Sandu [a anunțat](#) despre beneficiile de pensionare pentru cetățenii care lucrează în Italia și, în aceeași zi, ministrul Muncii și Protecției Sociale [a anunțat](#) despre faptul că 31.000 de pensionari vor primi o plată unică de 2.300 MDL (119 Euro). Interlocutorii la nivel local au raportat îngrijorări cu privire la implicarea primarilor în cadrul campaniei electorale. Misiunea ODIHR a recepționat, de asemenea, acuzații cu privire la utilizarea abuzivă a resurselor administrative, inclusiv prezența materialelor de propagandă electorală pentru Doamna Sandu în holul primăriei din Strășeni și mobilizarea profesioniștilor din sectorul de educație, sănătate, precum și alte sectoare publice pentru a face agitație electorală în favoarea Doamnei Sandu în Singerei. Misiunea ODIHR a primit raportări despre cazuri similare în Cahul, Cantemir și Criuleni.

³¹ În Căușeni, doi interlocutori au raportat despre faptul că beneficiarii serviciilor de asistență socială au fost înștiințați că nu vor mai primi beneficii dacă nu vor vota pentru Doamna Sandu, cu un caz similar în Cantemir, în timp ce în Fălești, PSRM a declarat că angajații guvernului s-au confruntat cu presiuni de a participa în activități de agitație electorală sub amenințarea că și-ar putea pierde locurile de muncă. PSRM [a raportat](#) faptul că doi dintre susținătorii partidului au fost atacați în Chișinău; poliția a confirmat recepționarea raportării, care rămâne în curs de investigație.

derogator.³² Ca și în primul tur de scrutin, problemele femeilor nu s-au reflectat în mesajele electorale.

Deși a existat agitație electorală limitată în afara spațiului online, concurenții electorali au fost activi pe rețelele sociale. Doamna Sandu a postat mesaje de susținere din partea persoanelor publice, precum actori, academicieni, și antreprenori, precum și video-uri adresate direct alegătorilor;³³ Domnul Stoianoglo a repostat, în mare parte, video-uri de la interviurile televizate, o transmisiune live cu alegători din diaspora și un clip de campanie. În contrast cu primul tur al alegerilor, discuția despre campaniile de dezinformare a fost mai redusă, până în ultima zi a campaniei, în care mai multe mesaje false au circulat și au fost dezmințite.³⁴ În timpul perioadei de șapte zile din 21 până în 27 octombrie, conform Bibliotecii de Reclame Meta pentru publicitate electorală, Doamna Sandu a cheltuit cei mai mulți bani. Domnul Platon s-a clasat pe locul doi, cu reclame negative împotriva Doamnei Sandu, în timp ce un ONG necunoscut “Moldova Stat Liber” s-a clasat pe locul trei, cu reclame negative împotriva Domnului Stoianoglo. Domnul Stoianoglo s-a clasat pe locul treisprezece în ceea ce privește cumpărarea publicității pe Meta.³⁵

Finanțarea Campaniei

Conform legii, ultimele transferuri din conturile campaniei primului tur de scrutin sunt permise în prima zi de după alegeri, ceea ce coincide cu depunerea ultimului raport interimar ce reflectă ultima săptămână de campanie. Conturile trebuie să fie suspendate începând cu a doua zi după alegeri, iar rapoartele finale de finanțare a campaniei trebuie prezentate în ziua următoare. Această planificare nu oferă timpul necesar pentru procesarea eficientă a datelor și ar fi putut contribui la numeroasele corecții introduse în rapoartele financiare de către majoritatea concurenților. Până la sfârșitul campaniei pentru primul tur al alegerilor, toți candidații la funcția de președinte cu excepția unuia, care nu a trecut în turul doi de scrutin, și-au onorat obligația de a raporta cu privire la finanțarea campaniei electorale.

Legea nu reglementează în mod explicit finanțarea campaniei pentru turul doi de scrutin, iar cerințele de raportare nu sunt ajustate scurtei campanii electorale pentru turul doi de scrutin, creând condiții excesiv de grele pentru concurenți.³⁶ Candidații trebuie să solicite proactiv deblocarea conturilor campaniilor după anunțarea turului doi de scrutin, fapt ce coincide cu începutul campaniei pentru

³² În urma unei dezbateri din 27 octombrie între cei doi candidați, Domnul Lungu [a scris](#) pe Telegram: „Pe tribuna Maiei Sandu din timpul dezbaterii a meritat clar să punem o sticlă de valeriană. În această dimineață, Moldova și-a văzut președinta în toată splendoarea: o femeie nervoasă care a început o conversație cu insulte și acuzații nefondate”. [Pe Facebook](#), ex-prim-ministrul Vlad Filat a scris despre „isteria cu care ea [Doamna Sandu] se ține de putere.”

³³ De exemplu, în 25 octombrie, Doamna Sandu a postat un [video](#) pe Facebook vorbind în rusă, română, găgăuză, ucraineană și turcă, spunând: „Vă rog să menținem unitatea; cu toții depunem eforturi pentru a asigura pacea și înțelegerea reciprocă,” deși [un video](#) din 29 octombrie îndemna cetățenii care au votat pentru Domnul Usatii în primul tur de scrutin să voteze pentru dumneai în cel de-al doilea. Doamna Sandu a repostat, de asemenea, mesaje de susținere din partea [comunității rome](#), [Găgăuziei](#) și [diasporei](#).

³⁴ Poliția și PAS au avertizat publicul cu privire la emailuri și apeluri false ce îndemneau cetățenii să voteze pentru „un anumit candidat electoral” în schimbul unei remunerații financiare. Poliția a avertizat de asemenea despre „o nouă formă de atac prin falsuri, prin care jurnaliști și persoane publice din Republica Moldova sunt amenințați cu moartea”.

³⁵ Conform [Bibliotecii de Reclame Meta](#), în perioada 23-29 octombrie, Doamna Sandu a cheltuit 13.218 Euro; Domnul Platon a cheltuit 5.093 Euro; iar Moldova Stat Liber a cheltuit 4.208 Euro, Domnul Stoianoglo a cheltuit 198 Euro. În ultimele 90 de zile, Doamna Sandu a cheltuit 53.000 Euro pe reclamele Meta și Domnul Platon a cheltuit 50.318 Euro pe reclamele Meta, PAS o sumă adițională de 11.443 Euro.

³⁶ A se vedea paragraful 90 al [Opinieii Comune](#) ODIHR și Comisiei de la Veneția cu privire la proiectul Codului Electoral. A se vedea, de asemenea, paragraful 258 al [Liniiilor Directoare Comune](#) ODIHR și Comisiei de la Veneția cu privire la Reglementarea Partidului Politic, ce recomandă că „cerințele de raportare trebuie să fie astfel încât partidele mai mici să le poată îndeplini, și nu ar trebui să împiedice participarea unor astfel de partide la viața politică”.

turul doi al alegerilor. Mai mult decât atât, cerințele de raportare cu privire la finanțarea campaniei pentru turul doi al alegerilor includ două rapoarte interimare săptămânale, dintre care doar unul este depus înainte de ziua alegerilor din turul doi de scrutin. Există obligații adiționale pentru a notifica CEC despre tranzacțiile planificate. Raportul final trebuie depus în miercură de după turul doi de scrutin, la două zile de la ultimul raport interimar.

Candidații din turul doi de scrutin au putut să-și reia activitățile financiare aferente campaniei electorale în 24 octombrie, după reactivarea conturilor campaniei. În perioada premergătoare turului doi de scrutin, aceștia au prezentat un raport interimar de finanțare a campaniei pe o perioadă de trei zile, indicând că odată cu demararea campaniei pentru turul doi de scrutin, 1.96 milioane MDL au fost transferate suplimentar cu scopul de a finanța campania Doamnei Sandu.³⁷ Cheltuielile suplimentare pentru campania din turul doi a Domnului Stoianolgo s-au ridicat la 1.3 milioane MDL.³⁸ În plus, în prima săptămână a turului doi de scrutin Domnul Stoianolgo a raportat cu privire la angajarea voluntarilor.³⁹ Rezultatele verificării raportului interimar din al doilea tur de scrutin nu au fost publicate înainte de turul doi de scrutin, fapt ce în combinație cu raportarea limitată de dinaintea turului doi de scrutin a afectat transparența finanțării campaniei pentru turul doi al alegerilor.⁴⁰

CEC a recepționat o sesizare solicitând anularea înregistrării a doi candidați din primul tur de scrutin pentru presupusa finanțare ilegală a campaniei. În baza sesizării și raportului poliției, CEC a inițiat un control financiar asupra celor doi candidați și asupra a patru partide politice, care va fi finalizat până în martie 2025.⁴¹ CEC a decis să nu inițieze procedura de anulare a înregistrării candidaților, întrucât a fost considerată inefficientă la această etapă tardivă a procesului, precum și din cauza investigațiilor în desfășurare cu privire la utilizarea finanțării străine ilicite. Deși legea prevede o gamă de sancțiuni, practica de implementare părea să nu servească scopului de a descuraja încălcările.⁴²

Mass-Media

Aceleași reguli și reglementări CEC cu privire la acoperirea mediatică ca și în primul tur de scrutin au fost aplicate celui de-al doilea tur de scrutin. Concurenților electorali li s-a alocat un minut de timp de emisie gratuit pe zi de către radiodifuzorul public, aceștia putând cumpăra până la două minute de

³⁷ Însumând 100.000 Euro. În timpul primelor trei zile ale campaniei pentru turul doi de scrutin, PAS a transferat 800.000 MDL (40.000 Euro) din fondurile partidului, și a colectat 1.2 milioane MDL în donații (675.000 MDL sau 33.000 Euro de la persoane fizice și 475.000 MDL sau 23.000 Euro de la persoane juridice). Cheltuielile s-au ridicat la 65.000 Euro și 21.000 Euro pentru materialele promoționale.

³⁸ Donațiile de mijloace bănești s-au ridicat la - 20.000 MDL (1000 Euro). Cheltuielile pentru materialele promoționale s-au ridicat la 778.000 MDL (39.000 Euro) și pentru publicitate la - 527.000 MDL (26.000 Euro).

³⁹ Contribuțiile în natură s-au ridicat la 86.000 MDL (4300 Euro).

⁴⁰ Paragraful 247 al Liniilor Directoare ODIHR și Comisiei de la Veneția cu privire la Reglementarea Partidului Politic prevede că „Transparența în... finanțarea campaniei este importantă...în vederea protejării drepturilor alegătorilor, prevenirii corupției și informarea publicului larg. Alegătorii trebuie să aibă informație relevantă în ceea ce privește sprijinul financiar oferit partidelor politice, întrucât acest lucru influențează procesul de luare a deciziilor și este un mijloc de a trage la răspundere partidele politice.”; paragraful 261 recomandă ‘Raporturi ce pun la dispoziție organisme de supraveghere, iar publicului informație preliminară cu privire la veniturile campaniei și cheltuielile partidelor și candidaților cu câteva zile înainte de ziua alegerilor’.

⁴¹ Domnul Țicu pentru pretinsa finanțare ilegală a Domnului Tarlev și Doamnei Furtună, *printre altele* prin utilizarea fondurilor ilegale străine prin intermediul grupării criminale afiliate cu Domnul Șor și „blocului camuflat” al partidelor politice (Blocul Victorie), deși poliția a raportat sprijin financiar nedeclarat din partea ambilor candidați din resursele a patru partide politice ale blocului Victorie, precum și din ‘Viitorul Moldovei’.

⁴² În unele ocazii, concurenții au optat pentru încălcarea regulilor stricte de finanțare a campaniei și au fost sancționați. De exemplu, Partidul pentru Viitorul Moldovei a încălcat, în mod repetat, cerința achitării în avans pentru serviciile aferente campaniei electorale. Chiar dacă, încălcările au fost de natură prelungită, iar domeniul de aplicare material al acestora a depășit limita prescrisă, care conform legii, atrage cu sine anularea înregistrării unui candidat, sancțiunile impuse acestora au fost doar de ordin financiar.

publicitate plătită de la radiodifuzorii de stat și privați cu acoperire națională. Consiliul Audiovizual a monitorizat acoperirea mediatică și a publicat rapoartele săptămânale, sancționând mass-media care nu a respectat regulile, inclusiv în acoperirea campaniilor pentru primul tur de scrutin și de referendum, și a rezolvat sesizările cu promptitudine.⁴³

Spre deosebire de primul tur de scrutin, Doamna Sandu a luat legătura cu Domnul Stoianoglo imediat după anunțarea rezultatelor preliminare primului tur al alegerilor și l-a invitat la dezbateri. Consiliul de Presă și CEC le-au reamintit concurenților că nu este prerogativa lor să dicteze termenii, iar formatul trebuie decis de radiodifuzori în conformitate cu politicile lor editoriale. Concurenții în cele din urmă au ignorat acest mesaj și s-au hotărât asupra unui eveniment în direct, difuzat pe principalele canale TV și site-uri de media online în data de 27 octombrie, în cadrul căruia și-au pus întrebări unul altuia față în față. Ambii concurenți au putut să-și exprime viziunile într-o atmosferă calmă, iar alegătorii au avut șansa de a le compara direct parcursurile politice. Domnul Stoianoglo a refuzat să participe la a doua dezbatere electorală organizată de radiodifuzorul public *Moldova 1* în ziua următoare, susținând că acesta este afiliat partidului aflat la guvernare. Doamna Sandu a fost prezentă și a răspuns la întrebările jurnaliștilor de la opt instituții media.

Radiodifuzorul public *Teleradio Moldova*, care în timpul campaniei pentru primul tur de scrutin a dedicat o proporție mare din emisiunile de știri guvernului în detrimentul concurenților, a oferit mai multă acoperire celor doi candidați electorali în turul doi de scrutin. Totuși, în timp ce televiziunea publică *Moldova 1* a oferit candidaților acoperire într-o manieră mai echilibrată, *Radio Moldova* a continuat să dedice un volum mare din acoperirea reportajelor de știri activităților oficiale ale guvernului, ale cărui decizii au fost doar puțin examinate. Acest lucru a afectat egalitatea condițiilor pentru concurenții electorali.⁴⁴

Monitorizarea mass-mediei a Misiunii ODIHR a reflectat faptul că per ansamblu, posturile TV monitorizate au dedicat în mod echitabil ambilor candidați electorali cantități egale de timp de emisie în cadrul emisiunilor de știri, cu puțin mai mult timp de emisie dedicat Doamnei Sandu.⁴⁵ Ceea ce a înclinat balanța în mod considerabil în favoarea președintei în exercițiu a fost tonalitatea acoperirii. Acoperirea mediatică a Doamnei Sandu a fost făcută aproape în mod exclusiv pozitiv sau neutru, iar acoperirea negativă cu privire la campania sa electorală a fost neînsemnată. În același timp, acoperirea mediatică a candidaturii Domnului Stoianoglo a fost făcută într-o manieră mai critică, inclusiv printr-

⁴³ Consiliul Audiovizualului a amendat cinci posturi TV cu 5000 MDL (aproximativ 260 Euro) de fiecare pentru radiodifuzarea profilurilor candidaților, declarațiilor acestora, și interviurilor cu alegătorii și experții în ziua alegerilor, interpretându-le drept agitație electorală interzisă în ziua alegerilor. A amendat, de asemenea, *Canal Regional* cu 15.000 MDL (aproximativ 780 Euro) pentru difuzarea publicității proeuropene în ziua alegerilor în 20 octombrie și cu 10.000 MDL (aproximativ 520 Euro) pentru neorganizarea dezbaterilor electorale așa cum a fost promis. Consiliul Audiovizualului a criticat acoperirea mediatică de *Moldova 1* a candidaților și participanților la referendum drept dezechilibrată și a amendat-o, amendând și *Cinemat* cu 5000 MDL pentru afișarea incorectă a sondajelor de opinie.

⁴⁴ La *Moldova 1*, 13% din acoperirea reportajelor de știri a fost dedicată guvernului, 19% președintei în exercițiu și 16% Domnului Stoianoglo. La *Radio Moldova*, proporția a fost de 36% pentru guvern, 22% pentru președinta în exercițiu iar 18% pentru Domnul Stoianoglo.

⁴⁵ Doamnei Sandu i-au fost dedicate 60% din acoperirea reportajelor de știri la *ProTV*, 54% la *Moldova 1*, 43% la *JurnalTV* și 48% la TV8. Domnului Stoianoglo i-au fost dedicate 40% la *ProTV*, 46% la *Moldova 1*, 57% la *JurnalTV* și 52% la TV8. Acoperirea mediatică a activităților guvernului a fost limitată la 5% la *JurnalTV* și 3% la TV8, 4%, și 2% la *ProTV*.

o acoperire mai puțin pozitivă, iar uneori negativă în cadrul programelor editoriale.⁴⁶ Guvernul a primit între 2 și 5% din acoperirea reportajelor de știri la trei canale private monitorizate. În combinație cu o acoperire politică extensivă în spațiul online, majoritatea alegătorilor s-a bucurat de suficientă informație pentru a face o alegere informată.

Soluționarea Litigiilor Electorale

Sesizările cu privire la încălcările din ziua alegerilor pot fi depuse la BESV-uri, contestate la CECE și ulterior la instanțele locale. Deciziile BESV și CECE cu privire la rezultatele centralizate pot fi contestate la comisiile electorale ierarhic superioare și sunt supuse controlului judiciar. Deciziile CEC cu privire la rezultatele centralizate la nivel național pot fi contestate la Curtea de Apel Chișinău și reexamineate la Curtea Supremă de Justiție (CSJ). Curtea Constituțională se pronunță asupra renumărilor solicitate, în baza deciziilor CEC și hotărârilor curților administrative asupra contestațiilor aferente.⁴⁷

În urma anunțării rezultatelor preliminare pentru referendum, CEC a recepționat o sesizare formală, solicitând invalidarea parțială a rezultatelor referendumului din cauza pretinselor încălcări la mai multe secții de votare din străinătate, precum și o renumărare a tuturor voturilor din străinătate exprimate pentru referendum.⁴⁸ CEC a respins plângerea ca nefondată, întrucât probele nu au fost considerate concludente, și a înaintat solicitarea de renumărare Curții Constituționale pentru a fi examinată în timpul validării rezultatelor pentru referendum, așa cum prescrie legea. În 31 octombrie, Curtea Constituțională a respins solicitarea de renumărare, bazându-se pe evaluarea factuală a CEC.⁴⁹

În urma alegerilor din 20 octombrie, conform informației primite de observatorii Misiunii ODIHR, CECE au primit zece sesizări, patru dintre care au fost respinse ca nefondate, două ca inadmisibile, iar patru admise.⁵⁰ Misiunea ODIHR a fost informată de multiple cazuri când sesizările depuse la

⁴⁶ În acoperirea editorială și a reportajelor de știri la *Moldova 1* Doamna Sandu a fost portretizată pozitiv în proporție de 56% și neutru în proporție de 44%, în timp ce acoperirea pentru Domnul Stoianoglo a fost negativă în proporție de 5%, pozitivă în proporție de 12% și neutră în proporție de 84%. La *ProTV* Doamna Sandu a fost portretizată pozitiv în proporție de 63%, iar Domnul Stoianoglo în proporție de 17% în cadrul programelor, iar 1% din acoperire a fost negativă. La *TV8*, Doamna Sandu nu a avut acoperire negativă, iar Domnul Stoianoglo a avut în proporție de 4%, dar tonalitatea pozitivă a însumat 31% și respectiv 18%. Cel mai critic a fost *JurnalTV*, unde acoperirea Domnului Stoianoglo a fost în proporție de 12% negativă și 13% pozitivă, în timp ce acoperirea respectivă a Doamnei Sandu a fost de 40% pozitivă.

⁴⁷ Curtea Constituțională nu are dreptul de a examina probele sau de a examina deciziile luate de administrația electorală sau de puterea judecătorească, ci doar hotărăște dacă încălcările stabilite de CEC sau de curțile de apel sunt suficiente pentru a necesita o renumărare.

⁴⁸ PCRМ a solicitat nevalidarea rezultatelor electorale la câteva secții de votare din străinătate, inclusiv din România și Federația Rusă, precum și renumărări pentru toate secțiile de votare de peste hotarele țării, invocând *printre altele* pretinse încălcări ale tăcerii campaniei și agitație electorală ilegală pentru referendum în vecinătatea secțiilor de votare din străinătate, împiedicarea alegătorilor din Federația Rusă de a-și putea exercita dreptul la vot din cauza numărului insuficient de secții de votare înființate acolo, precum și indicii de cumpărare ale voturilor, alegătorii fotografiindu-și buletinele de vot. La [o conferință de presă post-electorală](#), Domnul Tarlev a invocat, de asemenea, pretinse încălcări electorale și a solicitat, în mod public, renumărarea voturilor, dar nu a fost depusă nicio plângere oficială care să susțină acuzațiile.

⁴⁹ La momentul examinării de către Curtea Constituțională, exista un recurs în așteptare împotriva deciziei CEC cu privire la aceeași cauză care a fost, în ultimă instanță, respins. CSJ a admis respingerea la examinare.

⁵⁰ Două sesizări au invocat interzicerea accesului observatorilor la BESV-uri, unul dintre care a fost refuzat întrucât s-a stabilit că observatorul nu fusese acreditat corespunzător, în timp ce în celălalt caz BESV a declarat că observatorilor nu li s-a permis să accedă la stația de votare din cauza spațiului limitat; într-un caz un alegător a sesizat faptul că nu a primit unul dintre buletine, caz abordat de BESV; o sesizare a fost depusă de un membru BESV din Chișinău invocând o manipulare a rezultatelor procesului-verbal de către un alt membru BESV; două sesizări de către reprezentanții partidului cu privire la flagurile UE la secțiile de votare au fost respinse drept inadmisibile întrucât au fost depuse de subiecți neautorizați, o sesizare de la un președinte BESV cu privire la un conflict intern a fost respinsă ca nefondată. Cele patru plângeri admise, toate în Chișinău, s-au referit la dreptul de vot, iar alegătorilor li s-a permis, eventual, să voteze.

BESV și CECE nu au fost înregistrate oficial, ceea ce a limitat posibilitatea examinării juridice⁵¹. Decizia CEC cu privire la rezultatele primului tur al alegerilor și cu privire la anunțul turului doi de scrutin a fost contestată la Curtea de Apel Chișinău, reclamantul invocând încălcări nesoluționate ale campaniei.⁵² Reclamația a fost respinsă ca nefondată: totodată instanța a observat că unele cauze ar fi luate în considerare de Curtea Constituțională la verificarea rezultatelor.⁵³

După ziua primului tur de scrutin, poliția și Centrul Național Anticorupție au anunțat că circa 350 de persoane fizice au fost sancționate pentru primirea de mită electorală. (A se vedea *Cadrul și Evoluțiile Ulterioare Primului Tur de Scrutin*).⁵⁴ Conform aplicării legii, cele mai multe amenzi pentru contravenții au fost aplicate alegătorilor care au primit transferuri bănești prin anumite bănci străine, sau plăți în numerar și doar în unele cazuri au fost susținute de admiterea explicită a vinovăției de către alegători, ceea ce ridică semne de întrebare cu privire la modalitatea în care este stabilită acceptarea mitei electorale⁵⁵. Poliția a anunțat că înainte de a doua zi a alegerilor, cel puțin 20 de persoane fizice erau în arest pentru cumpărarea activă a voturilor, iar multiple căutări erau în desfășurare pentru a împiedica cumpărarea de voturi.⁵⁶ Candidatul la funcția de președinte din primul tur de scrutin Ion Chicu a depus o sesizare la procuratură, solicitând inițierea unei investigații penale cu privire la pretinsa retorică xenofobă împotriva Domnului Stoianoglo (A se vedea *Mediul Electoral*).

Între cele două tururi de scrutin, CEC a primit o sesizare cu privire la campania pentru turul doi de scrutin. CEC a demonstrat parțialitate în gestionarea singurei sesizări care invoca utilizarea de limbaj inflamator în materialele de propagandă pentru Doamna Sandu.⁵⁷ Plângerea a fost considerată drept inadmisibilă, deși CEC admisesese și examinase anterior o sesizare cu privire la o cauză similară depusă de partidul aflat la guvernare; deciziile CEC cu privire la cauza anterioară au fost menținute la instanța

⁵¹ Observatorii pe termen lung ODIHR au raportat mai multe plângeri neînregistrate depuse de PSRM, inclusiv obiecții cu privire la steagurile și posterele și autocolantele UE expuse la secțiile de votare, precum și acuzații de hărțuire de către autoritățile locale afiliate partidului PAS (acuzațiile de hărțuire au fost raportate în Criuleni). În mai multe cazuri când au fost făcute obiecții cu privire la afișarea materialelor UE în secțiile de votare, membrii BESV au înlăturat steagurile, în timp ce în unele cazuri alegătorii și reprezentanții partidului au fost informați despre legalitatea expunerii acestora. Mai mulți alegători au reclamat lipsa buletinelor de vot în anumite limbi minoritare, iar BESV s-au oferit să le pună la dispoziție buletine în română și rusă.

⁵² Sesizarea depusă de Domnul Chicu, în baza reclamațiilor cu privire la numeroase probleme nerezolvate în timpul campaniei și la încălcările din ziua alegerilor, inclusiv cazuri de agitație electorală ilegală și utilizarea abuzivă a resurselor administrative, și cazuri de alegători cărora li s-a refuzat dreptul de a vota în Moldova în baza evidenței SAISE precum că aceștia deja votaseră peste hotarele țării. Sesizarea a citat, de asemenea, cazuri de cumpărare a voturilor invocate de Doamna Sandu în cadrul unei [declarații în direct](#) în noaptea alegerilor.

⁵³ Curtea *printre altele* a declarat că domeniul de aplicare al deciziei CEC contestate includea doar date aritmetice, și nu se referea la concluzii cu privire la legalitatea procesului electoral, ceea ce a exclus posibilitatea de a contesta precizia datelor în baza dovezilor circumstanțiale.

⁵⁴ Amenziile persoanelor fizice au variat de la 25 000 MDL la 35 000 MDL (aproximativ 1.290-1.806 Euro)

⁵⁵ Potrivit poliției, transferurile au fost atribuite cumpărării voturilor în baza băncii de la care au fost făcute și sumelor de fonduri transferate, întrucât investigația a stabilit volumul de mită alocată pentru diverse roluri în schema de cumpărare a voturilor. Cu toate acestea, nu a existat nicio informație adițională referitoare la modalitatea în care aplicarea legii demonstrează că alegătorii acuzați de corupere pasivă au fost de acord să primească bani în mod deliberat, și că i-au primit în schimbul votului acestora.

⁵⁶ Poliția a raportat desfășurarea a 30 de căutări și reținerea a 11 lideri regionali cu privire la schemele de cumpărare a voturilor între [29-30 octombrie](#) în Chișinău, Orhei, Florești, Sîngerei, Dubăsari, Criuleni, Șoldănești, Ocnîța, Edineț, Nisporeni, Cimișlia. Alte 20 de căutări adiționale au fost desfășurate în [30 octombrie](#).

⁵⁷ Domnul Stoianoglo a sesizat faptul că materialele de propagandă pentru Doamna Sandu includeau conținut incendiar împotriva sa. CEC a refuzat examinarea cauzei în fond, invocând limitări ale jurisdicției și o lipsă a termenelor accelerate pentru asemenea sesizări. Sesizarea a fost înaintată poliției spre examinare. În timpul campaniei electorale pentru primul tur de scrutin, CEC a emis o avertizare unui participant la referendum în urma unei sesizări făcute de PAS pentru sesizări similare. Paragraful 5.9 din 1990 a Documentului de la Copenhaga stipulează că „toate persoanele sunt egale în fața legii și au dreptul, fără nicio discriminare, la protecția legală a legii. [...], legea va interzice orice discriminare și va garanta tuturor persoanelor protecție egală și eficientă împotriva discriminării de orice natură”.

de apel.⁵⁸ Instanța a menținut trei decizii CEC cu privire la supravegherea finanțării campaniei și două decizii ale Consiliului Audiovizualului care au sancționat două agenții media pentru încălcarea tăcerii electorale în prima zi a alegerilor (A se vedea secțiunea *Mass-Media*).⁵⁹

Ziua Alegerilor

Ziua alegerilor a fost calmă și organizată. CEC a anunțat că prezența la vot a fost de 54.30%. CEC a început să posteze rezultatele electorale preliminare pe website-ul său aproximativ la ora 22.00 în noaptea alegerilor, contribuind la transparență. Contrar regulilor tăcerii electorale, PAS a trimis SMS-uri, iar Doamna Sandu a postat video-uri și mai multe postări pe contul său de pe rețelele sociale, îndemnând oamenii să voteze.

Procesul de deschidere a fost evaluat pozitiv în toate cele 71 secții de votare observate. Procedurile de deschidere au fost respectate în mare măsură, dar observatorii Misiunii au raportat cazuri izolate de erori și omisiuni procedurale, inclusiv trei cazuri de urne de vot sigilate necorespunzător.

Observatorii Misiunii au evaluat pozitiv procesul de votare în 844 din cele 846 de secții de votare observate, descriind procesul drept bine organizat, calm și fără impedimente. Cu toate acestea, observatorii Misiunii au raportat că persoane ce nu erau membri BESV din 7% din secțiile de votare observate țineau evidența alegătorilor care votaseră și au observat, de asemenea, cazuri izolate de tensiune sau intimidare a alegătorilor în și în apropierea secțiilor de votare (8 și respectiv 4 cazuri).

Majoritatea secțiile de votare observate nu au fost adaptate pentru votarea persoanelor cu dizabilități. Șaizeci și șapte la sută nu au oferit acces independent, iar configurarea interioară nu a fost corespunzătoare pentru alegătorii cu dizabilități în 23% din secțiile de votare observate. Lungi cozi de alegători așteptând să voteze au fost observate în 2% din secțiile de votare observate, iar supraaglomerare în interior în 3%.

Femeile au constituit 89% din componența membrilor BESV și 88% din conducerea BESV la secțiile de votare observate. Reprezentanții candidaților au fost prezenți în 93% din secțiile de votare observate; în două secții de votare, a fost observată interferența în activitatea BESV. Observatorii naționali au fost prezenți în 42% din secțiile de votare observate, contribuind la transparență.

Identificarea alegătorilor și verificarea electronică la secțiile de votare observate au fost în mare măsură eficiente, dar observatorii Misiunii au raportat probleme cu privire la SAISE, în principal problemele de conexiune, la 1% din secțiile de votare observate. În 8% din secțiile de votare observate, unul sau mai mulți alegători au fost întorși sau redirecționați către o altă secție de votare, în mare pentru că aceștia nu erau în listele acelei secții de votare sau nu au putut să prezinte un act de identitate corespunzător.

Cei mai mulți alegători au votat în secret, totuși configurarea secțiilor de votare și poziționarea camerelor video înregistrând urna de vot nu au asigurat secretul votului în 2 la sută și respectiv 12 la sută din secțiile de votare observate. Unele cazuri de votare în grup au fost de asemenea observate (1 procent). Observatorii Misiunii au raportat că alegătorii au fotografiat sau au încercat să-și

⁵⁸ CEC a refuzat să examineze cauza în fond, invocând limitări ale jurisdicției și o lipsă a termenelor accelerate pentru asemenea sesizări. Sesizarea a fost înaintată poliției spre examinare. Paragraful 5.9 a Documentului din 1990 de la Copenhaga stipulează că „toate persoanele sunt egale în fața legii și au dreptul, fără nicio discriminare, la protecția legală a legii. [...], legea va interzice orice discriminare și va garanta tuturor persoanelor protecție egală și eficientă împotriva discriminării de orice natură”.

⁵⁹ CAC a admis trei decizii CEC revocând finanțarea PCRM de la bugetul de stat pentru o perioadă de două și respectiv patru luni și finanțarea Partidului Renaștere pentru o perioadă de patru luni, drept sancțiune pentru încălcarea cerințelor de raportare cu privire la finanțarea campaniei electorale. CSJ a admis deciziile cu privire la PCRM. Curțile au stabilit că sancțiunile au fost adecvate și în limitele competențelor discreționare ale CEC.

fotografieze buletinele marcate în 14 cazuri. În 3% din secțiile de votare observate, urnele de vot nu au fost sigilate corespunzător.

Deși 62 din cele 69 de numărări de voturi observate de Misiune au fost evaluate pozitiv, șapte numărări au fost evaluate negativ din cauza lipsei de respectare a procedurilor prescrise și erorilor procedurale. Observatorii Misiunii au observat că în unele cazuri, BESV-urile s-au grăbit să numere voturile în detrimentul preciziei. Șapte BESV-uri nu au numărat semnăturile din listele de alegători, iar patru nu au păstrat în siguranță ștampilele de vot înainte de deschiderea urnelor de vot. În peste o treime din numărățile observate, președintele BESV nu a arătat fiecare buletin în parte celor prezenți, în detrimentul transparenței. Paisprezece BESV nu au determinat validitatea buletinelor contestate prin vot, după cum prescrie legea. În 11 numărări observate, BESV a avut dificultăți în completarea proceselor-verbale cu rezultate, 7 procese-verbale nu au fost completate în prezența membrilor BESV și altor personae autorizate, 14 procese-verbale au fost semnate în prealabil, iar în 29 de cazuri copiile proceselor verbale nu au fost făcute publice, ceea ce a limitat transparența.

Centralizarea a fost observată în toate cele 36 CECE pentru votul în țară și evaluată pozitiv în 33 dintre ele. Trei CECE erau prea mici pentru recepționarea materialelor electorale de la BESV-uri, 4 CECE erau supraaglomerate, iar în 5, nu toate persoanele aveau vizibilitate clară asupra procedurilor. La o CECE, observatorii Misiunii au fost împiedicați să observe verificarea proceselor-verbale cu rezultate, aparent, din cauza supraaglomerării din încăpere. În 10 CECE, nu toate procesele verbale au avut numerele reconciliate corect. Au fost raportate tensiuni la o CECE. Deși observatorii naționali au fost prezenți în 29 CECE observate, reprezentanții candidaților au fost doar în 3.

Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică a raportat mai multe atacuri cibernetice care au perturbat, temporar, activitatea sistemelor CEC în ziua alegerilor, dar măsurile de securitate le-au restabilit funcționalitatea. Amenințări cu bomba au fost făcute la adresa mai multor secții de votare în Moldova și în străinătate.

Observatorii Misiunii au raportat că în majoritatea copleșitoare a BESV-urilor observate nu au fost depuse plângeri oficiale în ziua alegerilor. Totodată, în câteva BESV-uri, observatorii au observat faptul că registrul sesizărilor oficiale nu era gestionat, eventual limitând oportunitatea alegătorilor de a obține soluții legale în ziua alegerilor. CEC a raportat două sesizări, cu privire la încălcarea tăcerii electorale și la transportarea organizată a alegătorilor, dar nu a anunțat deciziile asupra acestora. Poliția a raportat 225 de incidente electorale, care erau în curs de investigare.⁶⁰ O persoană a fost reținută, iar mai multe cazuri de contravenție au fost pornite cu privire la coruperea activă și pasivă a alegătorilor.

***Versiunea în limba engleză a acestui raport este singurul document oficial.
O traducere neoficială este disponibilă în limba română.***

⁶⁰ Raportul a menționat *printre altele* 76 de încercări de a fotografia buletinele, cu inițierea a 7 cazuri de contravenție, 30 de încălcări ale tăcerii electorale, 26 de cazuri de cumpărare a voturilor, 24 de cazuri de transport organizat pentru alegători și 9 încălcări cu privire la dreptul de vot.

INFORMAȚII DESPRE MISIUNE & RECUNOȘTINȚE

Chișinău, 4 noiembrie 2024 – Această Declarație a Constatărilor și Concluziilor Preliminare este rezultatul unui efort comun între Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR), Adunarea Parlamentară a OSCE (AP OSCE), Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentul European (PE). Evaluarea a fost realizată pentru a determina dacă alegerile s-au desfășurat în conformitate cu angajamentele OSCE și cu alte obligații și standarde internaționale pentru alegeri democratice, precum și cu legislația națională. Această evaluare trebuie citită împreună cu Declarația Privind Constatările și Concluziile Preliminare publicată în 21 octombrie în urma primului tur al alegerilor.

Lucie Potůčková a fost numită de Președinția OSCE Coordonator Special și Lider al misiunii de observare pe termen scurt a OSCE și a condus delegația AP OSCE. Jone Blikra a condus delegația APCE, iar Marta Temido a condus delegația PE. Ambasadoarea Urszula Gacek este Șefa Misiunii de Observare a Alegerilor (MOA) ODIHR, delegată din 13 septembrie.

Această Declarație a Constatărilor și Concluziilor Preliminare este prezentată înainte de finalizarea procesului electoral. Evaluarea finală a alegerilor va depinde, în parte, de desfășurarea etapelor rămase ale procesului electoral, inclusiv numărarea voturilor, totalizarea și anunțarea rezultatelor, gestionarea eventualelor plângeri sau recursuri post-electorale. ODIHR va emite un raport final cuprinzător, inclusiv recomandări pentru posibile îmbunătățiri, la câteva luni după finalizarea procesului electoral. AP OSCE va prezenta raportul său la Întâlnirea de Iarnă în 20-21 februarie 2025. APCE va prezenta raportul său la ședința Comitetului Permanent în 28 noiembrie în Luxemburg. PE va prezenta raportul la una dintre ședințele viitoare ale Comitetului de Afaceri Străine.

Misiunea ODIHR include 13 experți în capitală și 26 de observatori pe termen lung delegați în întreaga țară. În ziua alegerilor, 197 observatori din 31 țări au fost delegați, inclusiv 174 de observatori delegați de ODIHR, precum și o delegație de 9 membri din AP OSCE, o delegație de 9 membri din APCE și o delegație de 3 membri din PE. Au fost 43 procente femei printre observatori. Deschiderea a fost observată în 71 secții de votare, iar votul a fost observat în 846 secții de votare din întreaga țară. Numărarea a fost observată în 69 secții de votare, iar totalizarea în 33 CECE.

Observatorii doresc să mulțumească autorităților pentru invitația de a observa alegerile, iar Comisiei Electorale Centrale și Ministerului Afacerilor Externe pentru asistența acestora. De asemenea, își exprimă aprecierea față de alte instituții de stat, partide politice, organizații ale societății civile și reprezentanți ai comunității internaționale pentru cooperare.

Pentru informații suplimentare, vă rugăm să contactați:

- Urszula Gacek, Șefa Misiunii ODIHR, în Chișinău (+373 69 873 519);
- Katya Andrusz, Purtătoare de cuvânt ODIHR (+48 609 522 266), sau Vittoria Zanellati, Consultant Electoral ODIHR, în Varșovia (+48 695 917 357);
- Nat Parry, Șeful Secției de Comunicare și Presă AP OSCE
- Ivi-Triin Odrats, Secretar APCE (+33 607067773)
- Raffaele Luise, Administrator PE, Politici Externe DG (+32 470880101)

Adresa Misiunii ODIHR:

Str. Alexei Mateevici 75
Chișinău, MD-2009, Moldova
Telefon: +373 69 874 937
Email: office@odihr-moldova.org